

යහපාලනය, රජයේ ඉඩම් සම්බන්ධ සේවා සැපයීම සහ ග්‍රාමීය සංවර්ධනය

ඵම.කේ. නදීකා දමයන්ති

සංක්ෂේපය

යහපාලනය යනු රාජ්‍ය කළමනාකරණයේ නූතන ප්‍රවේශයේදී විශේෂයෙන් අවධාරණය කරනු ලබන අංගයක් වන්නා සේම ජනතා හිතවාදීව, කාර්යක්ෂම සේවාවන් සැපයීම සම්බන්ධයෙන් සිදුවන සාකච්ඡාවලදී අනිවාර්ය අංගයක් බවට පත්ව ඇත. මෙම ලිපිය බොහෝ දුරට ද්විතීයික දත්ත සහ තොරතුරු මත පදනම්ව ඇති අතර හම්බන්තොට දිස්ත්‍රික්කයේ රජයේ ඉඩම් පාලනය සහ සේවා සැපයීම සම්බන්ධයෙන් 2011/12 වසරවල සිදු කරනු ලැබූ අධ්‍යයනයක ක්ෂේත්‍ර තොරතුරුද මේ සඳහා භාවිතා කර ඇත. ලිපිය තුළින් රාජ්‍ය අංශයේ ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් අවධානය යොමු කර ඇත. රාජ්‍ය ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් වන යහපාලනයක් ක්‍රියාත්මක කිරීමට අවැසි නීතිරීති සහ අණ පනත් 1930 දශකයේ පටන්ම රාජ්‍ය ඉඩම් ප්‍රතිපත්තියෙන් හඳුන්වා දී ඇති අතර ආන්තික ජන කොටස් සඳහා ඉඩම් ලබාදීම, පාරිසරික, සංස්කෘතික සහ පුරාවිද්‍යාත්මක වටිනාකම් සහිත ඉඩම් හඳුනාගෙන ආරක්ෂා කිරීම, ඉඩම්වලින් ආදායම් එක්රැස් කිරීමේ ක්‍රමවේදයක් ක්‍රියාත්මක කිරීම, ඉඩම් කළමනාකරණය සහ සේවා සැපයීම සඳහා විධිමත්, ශක්තිමත් සහ ඒකාබද්ධ යාන්ත්‍රණයක් හඳුන්වා දී ක්‍රියාත්මක කිරීම ඒ අතර ප්‍රමුඛ වේ. කෙසේ වුවද, 1987 දී පළාත් සභා ක්‍රමය හඳුන්වා දී ඉඩම් විෂයයේ ඇතැම් බලතල සහ වගකීම් විමධ්‍යගත කිරීමත්, 1992 ප්‍රාදේශීය ලේකම්වරුන්ට බලතල පැවරීමේ පනත යටතේ ඉඩම් පරිපාලනය සහ සේවා සැපයීම සම්බන්ධයෙන් වන බලතල සහ වගකීම් විශාල ප්‍රමාණයක් ප්‍රාදේශීය ලේකම්වරුන්ට පැවරීමත් හේතුවෙන් සේවා සැපයීමේ හා ඉඩම් පරිපාලන ක්‍රමවේදයේ පවතින බිඳුණු ස්වාභාවය (fragmented) සේවා සැපයීමේ ක්‍රියාවලියේ කාර්යක්ෂමතාව, ඵලදායිතාව සහ වගවීම ආදී කරුණු සම්බන්ධයෙන් ගැටලු මතු කර ඇත. ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් වන යහපාලනයක් ක්‍රියාත්මක නොවීම නිසා සෘජුව සහ වක්‍රව සේවා විඝ්‍රන්භය, ආහාර නිෂ්පාදනය සහ පෝෂණය සහ ගෘහස්ථ ආදායම් මට්ටම පහළ වැටීම සිදුව ඇත. මෙයට අමතරව විවිධ ස්ථානවල නොයෙකුත් අන්දමින් සිදුවන ඉඩම් සහ සම්පත් කොල්ලය නිසා සංස්කෘතිකමය සහ පුරාවිද්‍යාත්මක වටිනාකම් සහිත ස්ථානවල හානි සිදුවීම මෙන්ම පාරිසරික විනාශය ද අල්ප කොට තැකිය නොහැක. අදාළ සියලු පාර්ශව නිසි පරිදි දැනුවත් කොට ප්‍රජාව සවිබල ගැන්වීමත් ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් වන යහපාලනයක් ක්‍රියාත්මක කිරීමට අදාළ පාර්ශවයන්ට බල කිරීමත් පවතින ගැටලු අවම කර ගැනීම සඳහා වඩාත් උචිත ක්‍රියාමාර්ග වේ.

1.0 හැඳින්වීම

1.1 අධ්‍යයනයේ පසුබිම

වර්තමානය වන විට ලොව සංවර්ධිත මෙන්ම සංවර්ධනය වෙමින් පවත්නා රටවල රාජ්‍ය අංශයේ ක්‍රියාකාරීත්වය මෙන්ම රාජ්‍ය, පෞද්ගලික හෝ රාජ්‍ය නොවන අංශ ඔස්සේ සේවා සැපයීම සම්බන්ධයෙන් වන සාකච්ඡාවලදී අනිවාර්යයෙන් භාවිතා වන මාතෘකාවක් වශයෙන් යහපාලන සංකල්පය හඳුනාගත හැකිය. ලොව පුරා සිදුවන ශීඝ්‍ර ජනගහන වර්ධනයත් සමඟ පවතින සීමිත සම්පත් විශේෂයෙන් ම, භූමිය සහ ඉන්ධන සම්බන්ධයෙන් පැන නගින අර්බුද කළමනාකරණය කර ගැනීමේ අභියෝගය, ආහාර සුරක්ෂිතතාව සම්බන්ධයෙන් පැන නැගී ඇති සහ පැන නැගෙනුයේ අපේක්ෂිත ගැටලු, දේශගුණික විපර්යාස සහ ස්වාභාවික උවදුරු සහ ඒ මඟින් ඇති කරනු ලබන ආපදා මෙන්ම යුද ගැටුම් සහ වෙනත් හේතූන් මත සිදුවන සංක්‍රමණ ආදී හේතු සාධක රාශියක් පදනම් කරගනිමින් මේ වන විට ලොව පුරා ප්‍රතිපත්ති සම්පාදකයින්ගේ, දේශපාලන නායකයින්ගේ මෙන් ම රාජ්‍ය නොවන සංවිධානවල ද අවධානය දැඩි ලෙසින් ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් වන යහපාලනය පිළිබඳව යොමුව ඇත. මේ වන විට අන්තර් ජාතික සංවිධාන විසින් සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රටවල ඉඩම් සහ ස්වාභාවික සම්පත් සම්බන්ධයෙන් වන යහපාලනයක් සඳහා බල කෙරෙන තත්ත්වයක් දක්වා එය වර්ධනය වී ඇත. ඉඩම්වලට අදාළ යහපාලනය යන්නට රාජ්‍ය අංශය මඟින් පාලනය වන හෝ රාජ්‍ය අංශයට අයත් ඉඩම් සේ ම පෞද්ගලික අංශයට අයත් ඉඩම් ද අයත් වන නමුත් මෙම ලිපියේ අවධානය සමස්තයක් ලෙසින් රාජ්‍ය අංශයේ ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් යොමු කරනු ලබන්නේ මෙරට ඉඩම්වලින් වැඩි ප්‍රමාණයක් රාජ්‍ය අංශය සතුව සතුවන හෙයිනි.

1.2 අරමුණු

මෙම ලිපිය තුළින් යහපාලන මූලධර්ම සම්බන්ධයෙන් වන න්‍යායාත්මක පසුබිම, ශ්‍රී ලංකාව තුළ ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් වන යහපාලනයක් ක්‍රියාත්මක කිරීමට යොදා ඇති පියවර සහ එහි ප්‍රායෝගික ක්‍රියාත්මකභාවය සම්බන්ධයෙන් කරුණු සාකච්ඡා කෙරේ. එමෙන්ම යහපාලන මූලධර්ම නිසි පරිදි ක්‍රියාත්මක නොවීමෙන් ග්‍රාමීය සංවර්ධනය සම්බන්ධයෙන් ඇති වන ගැටලු සහ අවාසිදායක තත්ත්වයන් ද, පවතින අඩුපාඩු මහභරවා ගනිමින් යහපාලනයක් ක්‍රියාත්මක කිරීමට භාවිතා කළ හැකි ක්‍රමවේද පිළිබඳව යෝජනා ද ලිපියෙන් ඉදිරිපත් කෙරේ.

1.3 ක්‍රමවේදය සහ සීමා

මෙම ලිපිය ප්‍රාථමික සහ ද්විතීයික දත්ත යන දෙයාකාරයේ ම තොරතුරු සහ දත්ත මත පදනම් වී ඇත. යහපාලනය සහ මෙරට රාජ්‍ය අංශයේ ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් එහි ක්‍රියාකාරීත්වය සාකච්ඡා කිරීමේදී බොහෝ දුරට ද්විතීයික දත්ත මත පදනම් විය. සේවා සැපයීම සම්බන්ධයෙන් වන විශ්ලේෂණයේදී, හම්බන්තොට දිස්ත්‍රික්කයේ රජයේ ඉඩම් පාලනය සහ සේවා සැපයීම සම්බන්ධයෙන් 2011 වසරේ ඔක්තෝබර් මාසයේ සිට දෙසැම්බර් මාසය දක්වා සිදු කරන ලද ක්ෂේත්‍ර සමීක්ෂණයක දත්ත (දමයන්ති සහ රම්බොඩගෙදර, 2012) මූලික වශයෙන් උපයෝගී කර ගනු ලැබිණි.

1.4 ලිපියේ සංවිධානය

ලිපියේ මුල් කොටසින් හැඳින්වීම ඉදිරිපත් කෙරෙන අතර දෙවැනි කොටසින් යහපාලනය සහ ඉඩම් පාලනය සම්බන්ධයෙන් වන න්‍යායාත්මක කරුණු ඉදිරිපත් කෙරේ. තෙවැනි කොටසින් රජයේ ඉඩම් පාලනය සම්බන්ධයෙන් මෙරට පවතින තත්ත්වය විග්‍රහ කෙරෙන අතර සිවු වැනි කොටසින් රජයේ ඉඩම් සම්බන්ධ සේවා සැපයීමේ ක්‍රියාවලිය, එහි හඳුනාගත හැකි යහපාලන සංකල්ප සහ දුර්වලතා පිළිබඳ කරුණු සාකච්ඡා කෙරේ. අවසන් කොටසින් නිගමන සහ වඩා යහපත් වූ රජයේ ඉඩම් පාලනයක් සඳහා නිර්දේශ ඉදිරිපත් කෙරේ.

2.0 යහපාලනය සම්බන්ධ න්‍යායාත්මක පසුබිම

2.1 යහපාලනය

මිනිස් වර්ගයා සංවිධානගත වීම ආරම්භවීමත් සමඟ ම පවුල, අසල්වැසියන්, සමාජය සහ රාජ්‍ය ආදී විවිධ සංවිධාන ඔස්සේ යහපාලනය සම්බන්ධයෙන් අවධානය යොමු කරන ලද අතර පැරණි දාර්ශනිකයන් සහ චින්තකයින් වූ ජලූටෝ, ඇරිස්ටෝටල්, කෞටිලියය, හොබ්ස්, ලොක් ආදීහු යහපාලන සංකල්පය සම්බන්ධයෙන් ඒ ඒ යුගවලදී අවධානය දක්වමින් එය පෝෂණය කිරීමට දායකත්වය දැක්වූහ. පොදුවේ ගත් කළ තීරණ ගැනීමේ සහ තීරණ ක්‍රියාත්මක කිරීමේ නොකිරීමේ ක්‍රියාවලිය පාලනය යන්නෙන් අදහස් වේ. එම නිසා පාලනය යන සංකල්පය බලය සහ රාජ්‍ය සහ පෞද්ගලික අංශයේ මැදිහත්වීමෙන් සිදුවන සංවර්ධන ක්‍රියාවලියේ කළමනාකරණය සමඟ නිරන්තරයෙන් බැඳී පවතී (Singh, 2005, Khadka, 2005). යහපාලනය

යන්ත SMART governance ¹ මූලධර්ම සමඟ අත්‍යන්තයෙන් බැඳී පවතී (Thapliyal, 2005). ඒ අනුව, යහපාලනය ක්‍රියාත්මක වීමේදී කාර්ය පටිපාටිය සහ කීරණ ගැනීමේ පිළිවෙත් සරල විය යුතු අතර ජනතා නියෝජිතයින්ගේ සහ රාජ්‍ය සේවකයින්ගේ සඳාචාරාත්මක බවත්, ජනතාවට වගවීමත්, ජනතා ඉල්ලීම් සඳහා වහා පිළිතුරු ලබා දෙන පරිපාලනයක් පැවතීමත්, පාලනයේ සියලු අංග විනිවිදභාවයෙන් යුතුවීමත් යන මූලධර්ම මත යහපාලනය ගොඩ නැගේ. එක් එක් ආයතන සහ අවශ්‍යතා අනුව යහපාලනය සම්බන්ධයෙන් වන නිර්වචන වෙනස් ආකාරයක් ගනු ලැබුව ද එහි මූලික ස්වරූපය සලකා බලන කල සුපිළිපත්, ජනතා හිතවාදී පාලනයක් සහ සේවා සැපයීමක් අරමුණු කරනු ලබයි.

1990 දශකයේ සංවර්ධනය වෙමින් පවත්නා රටවල පැවති අකාර්යක්ෂම පරිපාලනය, කළමනාකරණ දුර්වලතා සහ ප්‍රජාව බලගැන්වීමේ අඩුපාඩු ඉලක්ක කරගනිමින් ආධාර සපයන ආයතන, විශේෂයෙන් ම බටහිර රටවල් විසින් සංවර්ධනය වෙමින් පවත්නා රටවල පාලනය සම්බන්ධයෙන් ඉදිරිපත් කරන කොන්දේසි මාලාවකින් සමන්විත සංකල්පයක් ලෙසින් නූතන යහපාලන ප්‍රවේශය හඳුන්වා දිය හැක. (Suarez, Osorio and Langford, 2009). කෙසේ වුව ද සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රටවල ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදය සහ මානව හිමිකම් සම්බන්ධයෙන් පැන නගින ගැටලු අවම කර ගැනීමේ අරමුණ මෙම යහපාලන සංකල්පය තුළ ගැබ්ව ඇත.

අන්තර්ජාතික මූල්‍ය අරමුදල 1990 දශකයේ මුල්භාගය වන විට සංවර්ධනය වන රටවලට පාලනය සම්බන්ධයෙන් මූලික අංශ හතරක ගැටලු හඳුනා ගන්නා ලදී. එනම් රාජ්‍ය සේවාවේ දුර්වල කළමනාකරණය, වගවීමේ අඩුව, සංවර්ධන කටයුතු මෙහෙයවීමේදී නීතිමය රාමුවක් නොවීම, තොරතුරුවල හිඟය සහ විනිවිදභාවයෙන් තොරවීම නිසා ගැටලු පැන නැගීම වශයෙනි. මේ අනුව, අන්තර් ජාතික මූල්‍ය අරමුදලෙහි “යහපාලනය ” යන නිර්වචනය තුළ කාර්යක්ෂම රාජ්‍ය සේවාවක්, ස්වාධීන අධිකරණ පද්ධතියක්, කොන්ත්‍රාත් සහ ප්‍රසම්පාදන කටයුතු බලාත්මක කිරීම සඳහා වූ නීතිමය රාමුවක්, පොදු අරමුදල් වගවීමෙන් යුතුව පාලනය කිරීම, නියෝජිත

¹ S for “ simple” in terms of procedure and decision- making process
M for “moral” of the people representatives and government including local government and the public servants
A for “Accountable” to the people
R for “ responsive” administration
T for “transparent” in all matters if governance

ව්‍යවස්ථාදායක වෙත වගකියන, ස්වාධීනව කටයුතු කළ හැකි රජයේ විගණක ධුරය සහ සියලු මට්ටම්වලදී නීතියට ගරු කිරීම ආදී අංගෝපාංග ඇතුළත් වේ (Wickramasinghe, 1997).

විනිවිද්‍යාවය, වගවීම, ජනතා සහභාගීත්වය, ඉක්මනින් පිළිතුරු සැපයීම, කාර්යක්ෂම සහ ඵලදායීතාව, නීතියේ ආධිපතිත්වය සුරැකීම, වැඩසටහන් සඳහා සියලු දෙනා ඇතුළත් කර ගැනීම, සාධාරණත්වය සහ ඒකමතිකභාවය යන මූලිකාංග පදනම් කර ගනිමින් UNESCAP ආයතනය “යහපාලනය ” යන්න නිර්වචනය කරනු ලබයි. සාධාරණත්වය, ජනතා කේන්ද්‍රීයවීම, වගවීම, විනිවිද්‍යාවය, සහභාගීත්වය, දුර්වල රාජ්‍ය සේවා කළමනාකරණයේදී කාර්යක්ෂමවීම, සිවිල් සමාජයේ මැදිහත්වීම, නීතියේ ආධිපතිත්වය, සේවා සැපයීම ඉලක්ක කර ගැනීම, සැලසුම් සකස් කිරීමේදී සහ තීරණ ගැනීමේදී තොරතුරු සහ උපදෙස් ලබා ගැනීම යන මූලිකාංග දහය මත පදනම්ව එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවර්ධන වැඩසටහන (UNDP) ආයතනය “යහපාලනය ” යන්න නිර්වචනය කරනු ලබයි.

එක්සත් ජාතීන්ගේ ආහාර හා කෘෂිකර්ම සංවිධානය ඉදිරිපත් කරන නිර්වචනයට අනුව දුෂණය වැළැක්වීම යහපාලනයේ මූලිකම අංගයක් වේ. ඔවුන් සඳහන් කරනු ලබන යහපාලනයේ අනෙකුත් අංග අතර වගවීම, ස්ථාවරත්වය, රාජ්‍ය අංශයේ කාර්යක්ෂමතාවය, නීතියේ ආධිපතිත්වය සහ නියාමනයේ ගුණාත්මකභාවය, සහ දුෂණය වැළැක්වීම ප්‍රමුඛ වේ. (Suarez, Osorio and Langford, 2009).

ඉහත නිර්වචනවලින් කිසියම් වෙනස්කමක් සහිතව, දේශපාලනමය පැතිකඩකින් John-Mary Kauzya විසින් යහපාලනය යන්න නිර්වචනය කරනු ලබයි. එම නිර්වචනයට අනුව ව්‍යවස්ථානුකූලභාවය, නීතියේ ආධිපතිත්වය , යුක්තිය, ජනතාවගේ සහ දේපළවල ආරක්ෂාව, ඡන්දයෙන් නියෝජිතයන් තෝරා ගැනීමේ නිදහස සහ සහභාගීත්ව ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදය, මානව හිමිකම් සහ මූලික නිදහසට ගරු කිරීම, විනිවිද්‍යාවය, වගවීම, සාධාරණත්වය, තොරතුරු දැනගැනීමේ අයිතිය, කාර්යක්ෂම සහ ඵලදායී සේවා සැපයීම, අවම වශයෙන් සියලු දෙනාටම මූලික අවශ්‍යතා සපුරාගෙන ජීවත්වීමට හැකිවීම සහ රාජ්‍ය සහ පෞද්ගලික අංශය ඒකාබද්ධව සිදුකරන කාර්යයන්හිදී සදාචාරත්මක බව සහ අවංකභාවය පවත්වා ගැනීම යහපාලනයේ මූලික අංග වශයෙන් හඳුන්වා දී ඇත (Singhe, 2005). ඉහත නිර්වචන අනුව යහපාලනය සම්බන්ධයෙන් විවිධාකාරයේ නිර්වචන පැවතුණ ද විනිවිද්‍යාවය, ජනතා සහභාගීත්වය, වගවීම,

කාර්යක්ෂමතාවය, ඵලදායිතාව, ඉක්මනින් ප්‍රතිචාර දැක්වීම, යුක්තිය සහ සාධාරණත්වය ආදිය යහපාලනය තුළ හඳුනාගත හැකි පොදු ලක්ෂණ වේ.

2.2 ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් වන යහපාලනය

2011 වනවිට බිලියන 7ක්ව පැවති ලෝක ජනගහනය, දේශගුණික වෙනස්වීම්, දැඩි ආහාර සහ ඉන්ධන හිඟය, ස්වාභාවික විපත් ආදිය සමගින් සිදුකෙරෙන අරගලය මැදින් ම 2040 වනවිට බිලියන 9 දක්වා වර්ධනය වෙතැයි ද, ඉන් 60% නාගරික ජනගහනය බවට පත්වෙතැයි ද මේ වනවිට ඇස්තමේන්තු කර ඇත. මේ හේතු සාධක නිසාම ඉඩම් පාලනය සම්බන්ධයෙන් මේ වන විට ලොව පුරා දැඩි අවධානයක් යොමු වී ඇත. ඉඩම් පාලනය යන්නට ඒ සම්බන්ධයෙන් වන ප්‍රතිපත්ති, ක්‍රියාමාර්ග සහ ආයතන, දේපළ සහ ස්වාභාවික සම්පත් කළමනාකරණය අදාළ වේ. මෙහිදී ඉඩම් සඳහා ප්‍රවේශවීම සම්බන්ධයෙන් අදාළ වන තීරණ, ඉඩම් අයිතිය, භාවිතය සහ සංවර්ධනය ඇතුළත් වේ. අන්තර්ජාතික මූල්‍ය අරමුදල නිර්වචනය කරන අන්දමට තීරසාර ඉඩම් ප්‍රතිපත්තියක් නිර්ණය කිරීම මෙන් ම ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ ජනතාව සහ ඉඩම් අතර ශක්තිමත් සම්බන්ධතාවයක් ස්ථාපිත කිරීම ඉඩම් පාලනය යන්නෙන් මූලික වශයෙන් අදහස් කෙරේ. (Enemark, McLaren and Molen, 2009). තීරසාර සංවර්ධනයක් අත්පත් කර ගැනීම සහ දුප්පත්කම අඩු කිරීම සම්බන්ධයෙන් වන ක්‍රියාදාමයේදී යහ ඉඩම් පාලනය මූලිකාංගයක් වේ. යහපත් ඉඩම් පාලනය, භූමිය කාර්යක්ෂමව සහ මනා කළමනාකරණයට හේතුවක් වන්නා සේ ම ශක්තිමත් ආර්ථික සහ සමාජයීය ඵලවිපාකය ඇති කිරීමට ද දායක වේ. මිනින්දෝරුවරුන්ගේ අන්තර් ජාතික පෙඩරේෂනය සහ අන්තර් ජාතික මූල්‍ය අරමුදල එක්ව සකසා ඇති සහසුක අභිමතාර්ථ ජයගැනීම සඳහා වන ඉඩම් පාලනය සම්බන්ධයෙන් වන ප්‍රකාශයෙහි තීරසාර ඉඩම් පාලනයේ අංග අටක් සඳහන් වේ. එනම්,

- 1 විනිවිදභාවයෙන් යුතුව ඉඩම් සඳහා ප්‍රවේශවීමට සියල්ලන්ටම අවස්ථාව සැලසීම
2. ඉඩම් සංවර්ධනය සඳහා වන ආයෝජන සුරක්ෂිත කිරීම
3. ඉඩම් කොල්ලකෑම වැළැක්වීම
4. පාරිසරික සහ සංස්කෘතික උරුමයන් ආරක්ෂා කරමින් ස්වාභාවික සම්පත් භාවිතා කිරීම
5. යහපත්, විනිවිදභාවයෙන් යුතු, ස්ත්‍රී පුරුෂ සමාජභාවයට ප්‍රතිචාර දක්වන ඉඩම් පාලනයක් තුළින් අන්ත අසරණභාවයට පත්ව ඇති කණ්ඩායම් ද ඇතුළත් වන පරිදි සියල්ලන්ටම ප්‍රතිලාභ ලැබීමට සැලැස්වීම සහතික කිරීම

6. සමාජ සහ ආර්ථික සංවර්ධන ප්‍රතිපත්ති රාමු සමඟ ඉඩම් ප්‍රතිපත්තිය ඒකාබද්ධ කිරීම
7. දේශගුණික විපර්යාස සහ ඒ තුළින් ඇති වන්නා වූ ස්වාභාවික උවදුරු, ආහාර හිඟය ආදී අභියෝග ආමන්ත්‍රණය කිරීම
8. ශීඝ්‍ර නාගරීකරණය සඳහා වන ප්‍රවණතාව, අනාගතයේ තිරසාර දිවි පැවැත්මක් සහ ජීවනෝපාය මාර්ග සඳහා වන ප්‍රධාන අභියෝගය වශයෙන් හඳුනා ගැනීම (Enemark, McLaren and Molen, 2009)

එක්සත් ජාතීන්ගේ ආහාර සහ කෘෂිකර්ම සංවිධාන විසින් 2009 සකසන ලද ඉඩම් සහ ස්වාභාවික සම්පත්වල යහපාලනය සම්බන්ධයෙන් වන මාර්ගෝපදේශන ලියවිල්ලෙහි දක්වා ඇති අන්දමට ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් වන යහපාලනයේදී මූලික අංග හයක් සම්බන්ධයෙන් අවධානය යොමු කළ යුතු වේ. එනම්,

1. වෙනස්කම්වලට භාජනය නොකිරීම සහ සමානතාව (ඉඩම් අයිතිය සම්බන්ධයෙන් වන නීති, නියාමනය සහ ක්‍රියාත්මකතාවය, ඉඩම් සම්බන්ධ නීති හෝ රෙගුලාසි සම්මත කිරීමේදී හෝ ඒවාට අනුගතවීමට තීරණ ගැනීමේදී, ඉඩම් අයිතියට අදාළ නීති ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී, අධිකරණය හමුවට යාමේදී සහ ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් වන අයිතිවාසිකම්වලට අදාළ ගැටලුවලට පිළියම් යෙදීමේදී විශේෂයෙන්ම ආන්තික ජන කොටස් වෙනස්කම්වලට භාජනය නොකළ යුතුය)
2. සහභාගීත්වය (ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් වන තීරණ ගැනීම්වලදී සහ එලදායි ලෙස ඉඩම් පාලනයේදී ආන්තික පුද්ගලයින් සහ සමාජ කණ්ඩායම් ඒ සඳහා සහභාගී කරවා ගත යුතුය)
3. අන්ත අසරණභාවයට පත් කණ්ඩායම්වලට මූලිකත්වය දීම (කුමන හේතු සාධකයක් නිසා හෝ අසරණභාවයට පත් ජන කොටස්වල ඉඩම් සහ ස්වාභාවික සම්පත් සම්බන්ධයෙන් පවතින අයිතිවාසිකම් උල්ලංඝනය වීම අනෙකුත් ජන කොටස්වලට වඩා දැඩිව සිදුවේ. එම නිසා ස්ත්‍රීන්, සුළු ජන කොටස්, ස්වදේශීය සහ ගෝත්‍රික ජන කොටස්, නාගරික සහ ග්‍රාමීය දිළින්දන්, ආබාධිතයන්, ළමුන් සහ වයස්ගත පුද්ගලයින් ඇතුළත්ව ආන්තික ජන කොටස්වල ඉඩම් අයිතිවාසිකම් සුරැකීමටත් ඉඩම් සම්බන්ධිත ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාවට නැගීමේදී ඔවුන්ට මූලිකත්වය දීමත් කළ යුතුවේ.)
4. වගවීම

5. විනිවිදභාවය

6. නොබෙදිය හැකි සහ එකිනෙක සබැඳි මානව හිමිකම් (යහපත් ඉඩම් පාලනයකදී සිවිල් සහ දේශපාලන අයිතිවාසිකම් සම්බන්ධයෙන් අන්තර්ජාතිකව පිළිගත් විශ්වීය සහ නොබෙදිය හැකි අයිතිවාසිකම් ආරක්ෂා කිරීම කළ යුතු වේ. ඒ අනුව පොදු කටයුතුවලට සම්බන්ධවීම, ජන්දය භාවිතයේ සහ මහජන නියෝජිතයෙකු ලෙස තේරීපත්වීමේ, අදහස් ප්‍රකාශ කිරීමේ, තොරතුරු ලබා ගැනීමේ, සංවිධානගතවීමේ ආදී අයිතිවාසිකම් ආරක්ෂා කළ යුතු වේ).

3.0 ඉඩම් පාලනය සම්බන්ධයෙන් පවතින ප්‍රායෝගික තත්ත්වය

3.1 ඉඩම් කළමනාකරණය

ප්‍රායෝගික ක්‍රියාකාරකම්වලදී අඩුපුහුදුකම් පෙන්නුම් කරනු ලැබුවද යහපත් ඉඩම් පාලනයක් සඳහා අත්‍යවශ්‍ය අංග රාශියක් ක්‍රියාත්මක කිරීමට අවශ්‍ය විධිවිධාන සඳහා මෙරට ඉඩම් ප්‍රතිපත්තියෙන් පුළුල් ඉඩකඩක් සපයා ඇත. විශේෂයෙන්ම ඉඩම් සංවර්ධන ආඥා පනතේ පළමු පරිච්ඡේදයේ 1 සිට 7 දක්වා වූ වගන්තිවලින් රාජ්‍ය ඉඩම් කළමනාකරණය සහ සේවා සැපයීම සඳහා ක්‍රමවත් සහ ඒකාබද්ධ වූ මනා යාන්ත්‍රණයක් ස්ථාපිත කිරීමට නියෝග පනවා ඇති අතර එම නිලධාරීන්ගේ රාජකාරි සම්බන්ධයෙන් විධිවිධාන සලසා ඇත. ආඥා පනතේ දෙවෙනි පරිච්ඡේදයෙන් පවතින ඉඩම් හඳුනාගෙන එක් එක් අවශ්‍යතා අනුව එම ඉඩම් වර්ගීකරණය කර මැන සිතියම් ගත කිරීමට විධිවිධාන සලසා ඇත. මේ යටතේ ජනාවාස, ගම්බද කැලෑ, තණ බිම්, රක්ෂිත කැලෑ, දිය උල්පත් සහ ජල මාර්ග ආරක්ෂා කිරීම සඳහා රක්ෂිත ඇති කිරීම, පළාත් පාලන ආයතනවල අවශ්‍යතා සඳහා උවමනා කරන ඉඩම් සහ නාගරික සංවර්ධන කටයුතු, රජයේ ගොඩනැගිලි, මාර්ග සහ වෙනත් අවශ්‍යතා සඳහා උවමනා කරන ඉඩම් වෙන් කිරීම සඳහා නියෝග පනවා ඇත. තවදුරටත්, පුරා විද්‍යාත්මක සහ වෙනත් ඓතිහාසික වැදගත්කමක් සහිත ස්ථාන ආරක්ෂා කිරීම, දේශගුණික සහ වෙනත් පරිසර විද්‍යාත්මක කාර්යයන් සඳහා සහ පාරිසරික ආරක්ෂාව සඳහා අවශ්‍ය වන ආශ්‍රිත ප්‍රදේශ, ප්‍රදේශයේ ආරක්ෂාව, සංරක්ෂණය සහ සංවර්ධනය පිළිබඳ සැලකිලිමත්ව, නියමකරනු ලැබිය හැකි වෙනත් යම් කාර්යයන් ඇතැම් ආදායම් කාණ්ඩවලට අයත් ජන කොටස්වලට ලබාදීමට අවශ්‍ය ඉඩම් ආදී වශයෙන් පවතින ඉඩම් හඳුනාගෙන මැන වෙන්කර සිතියම් ගත කිරීමට නියෝග පනවා ඇත. මේ තුළින් මනා ඉඩම් කළමනාකරණයට අවශ්‍ය මූලිකම අවශ්‍යතාව වන ඉඩම් හඳුනාගෙන වෙන් කර සිතියම් ගතකිරීමට පියවර ගෙන ඇත.

ආඥා පනත තුළින් රජයේ ඉඩම් බැහැර කිරීමේ විධිමත් සහ විනිවිදභාවයෙන් යුතු ක්‍රමවේදයක් හඳුන්වා දී ඇති අතර මෙම පනතින් විශේෂයෙන් ම ආන්තික ජන කොටස්: අඩු ආදායම්ලාභී සහ ඉඩම් නොමැති කොටස්වලට ඉඩම් ලබා දීමේ ප්‍රතිපත්තියක් හඳුන්වා දී ඇත. එමෙන් ම පුළුල් ක්‍රියාදාමයක් ඔස්සේ මනා ඉඩම් කළමනාකරණයකටද අවස්ථාව සලසා ඇත. ආඥා පනතේ තෙවැනි පරිච්ඡේදයෙන් ඉඩම් බැහැර කිරීම සඳහා ඉල්ලුම්පත් කැඳවීම, සුදුස්සන් තෝරා ගැනීම සඳහා වන සම්මුඛ පරීක්ෂණ පැවැත්විය යුතු ආකාරය, තෝරා ගැනීමක් සම්බන්ධයෙන් විරෝධතා එල්ලවන විට ක්‍රියාකළ යුතු ආකාරය සහ ක්‍රියාත්මක විය යුතු නිලධාරීන් ආදිය සම්බන්ධයෙන් කරුණු ඉදිරිපත් වන අතර ආඥා පනත ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා පනවන ලද රෙගුලාසි මගින් මෙම කරුණු වැඩිදුරටත් පැහැදිලි කර ඇත. ඉඩම් සංවර්ධන ආඥා පනත විශේෂයෙන් ම ඉඩම් අහිමි, අඩු ආදායම්ලාභී කොටස් සහ තරුණ පිරිස් ආමන්ත්‍රණය කරනු ලැබුවද රජයේ ඉඩම් ප්‍රතිපත්තිය තුළ වැඩි ආදායම්ලාභී කොටස් සඳහා ද ඉඩම් ලබා ගැනීමේ ක්‍රමවේදයක් රජයේ ඉඩම් ආඥා පනතින් සකසා ඇත.

3.2 ආන්තික ජන කොටස්වලට ඉඩම් සැපයීම

ඉඩම් සංවර්ධන ආඥා පනත හැරුණු කොට අඩු වැඩි වශයෙන් ආන්තික ජන කොටස්වල ඉඩම් අයිතිය වෙනුවෙන් සැකසී ඇති ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් ක්‍රියාත්මක වෙනත් අණ පනත් ද වේ. උදාහරණ වශයෙන් 1972 සමඟි පෙරමුණු රජය යටතේ ක්‍රියාත්මක වූ රාජ්‍ය ඉඩම් ප්‍රතිපත්තිය මගින් 19 වැනි සියවසේ බ්‍රිතාන්‍ය යටත්විජිතවාදී ඉඩම් ප්‍රතිපත්තිය ක්‍රියාත්මක කිරීමත් සමඟ නිවාස සහ දේපළ අහිමිව ඉතා සීමිත බිම් කඩකට සීමා වූ උඩරට ප්‍රදේශවල ජනතාව ආමන්ත්‍රණය කළා සේම 1971 කැරැල්ල තුළින් මතු වූ තරුණ අසහනය ද ඔවුන්ගේ ඉඩම් නොමැතිකමේ ප්‍රශ්නය සහ විරුකියාවට පිළියම් සෙවීම ද අරමුණු විය. 19 වැනි සියවසේ සිදුවූ මෙරට ජනතාවගේ ඉඩම් කොල්ලයෙන් විදේශිකයන්ට මෙන්ම මෙරට ප්‍රභූ පන්තියේ අයිතියට සහ පාලනයට නතු වූ ඉඩම් අක්කර 981,368ක් සමඟි පෙරමුණු රජයේ 1972 අංක 01 දරන ඉඩම් ප්‍රතිසංස්කරණ පනතත්, 1975 අංක 35 දරන ඉඩම් ප්‍රතිසංස්කරණ (සංශෝධන) පනතත් මගින් රජයට පවරා ගන්නා ලදී. ඉඩම් අහිමි ජනතාව අතර එම ඉඩම් බෙදාදීම අරමුණු වූ නමුත් එය ඒ ආකාරයට සිදු නොවූ බව පෙනී යන්නේ එම ඉඩම්වලින් 14% (අක්කර 135,000)ක් පමණක් ජනතාව අතර බෙදා දී තිබීම හේතුවෙනි.

3.3 ඉඩම් කොල්ලකෑම වැළැක්වීම

1970 දශකයේදී රජයට පවරා ගත් ඉඩම්වලින් වැඩි ප්‍රමාණයක් රාජ්‍ය සංස්ථා යටතේ පැවති අතර ඒවායේ දුර්වල කළමනාකරණය හේතුවෙන් පසු කාලීනව පුද්ගලිකකරණය යටතේ විවිධ සමාගම් යටතට පත් කරන ලදී. 1980 දශකයේ මැදභාගය වන විට බහුජාතික සමාගම් විසින් මෙරට ඉඩම් කොල්ලකෑම සම්බන්ධයෙන් විවිධාකාරයේ අදහස් ඉදිරිපත් වන්නට වූ අතර 1984 දී මොණරාගල දිස්ත්‍රික්කයේ ඉඩම් අක්කර 8400ක් බ්‍රිතාන්‍යයේ බ්‍රැකර්ට්ට් සමාගමට උක් වගාව සඳහා පවරා දීම මෙයට මනා උදාහරණයක් වේ (අබේසේකර, 2012). මේ වන විට පොළොන්නරුව, මොණරාගල, හම්බන්තොට ආදී කෘෂිකාර්මික ප්‍රදේශ ඇතුළත්ව දිවයිනේ විවිධ ප්‍රදේශවල ඉඩම් විශාල ප්‍රමාණයෙන් දේශීය හා විදේශීය ව්‍යාපාරකයින් සහ සමාගම් වෙත කෘෂිකාර්මික සහ සංචාරක ව්‍යාපාරයේ කටයුතු සඳහා දිගු කාලීන බදු ක්‍රමය යටතේ ලබාදීම සිදුවෙමින් පවතී. ශ්‍රී ලංකා සොබා සාමූහිකය සහ ඉඩම් අයිතිය සඳහා වූ ජනතා සන්ධානය එක්ව 2012 දී නිකුත් කරන ලද වාර්තාවට අනුව දිස්ත්‍රික්ක 13ක ඉඩම් හෙක්ටයාර් 36,611 මේ ආකාරයට ව්‍යාපෘති 25ක් සඳහා ලබා ගෙන ඇත. මෙයින් හෙක්ටයාර් 26,561ක් විවිධ රාජ්‍ය ආයතනවල මැදිහත්වීමෙන් නොයෙකුත් සංවර්ධන ව්‍යාපෘති සඳහා අත්පත් කරගෙන ඇත. අන්තර්ජාතික මූල්‍ය අරමුදල (International Monetary Fund) සහ මිනින්දෝරුවන්ගේ අන්තර්ජාතික පෙඩරේෂණය (International Federation of Surveyors/ FIG) එක්ව සකසන ලද සහසුක අභිමතාර්ථ ජය ගැනීම සඳහා වන ඉඩම් පාලනය සම්බන්ධයෙන් වන ජරකාශනයෙහි තීරණය ඉඩම් පාලනයේ අංගෝපාංග සමඟින් මෙම ක්‍රියාදාමය මනාව ගැලපෙන අතර එම ප්‍රකාශනයේ අඩංගු ඉඩම් සංවර්ධනය සඳහා වන ආයෝජන සුරක්ෂිත කිරීම මේ තුළින් සිදු වේ. ප්‍රදේශයේ ජනතාවගෙන් යම් ප්‍රමාණයකට රැකියා සහ ආදායම් මාර්ග උත්පාදනය වීමක් මේ මඟින් සිදුවේ. කෙසේ වුවද, කෘෂිකාර්මික ප්‍රදේශ සම්බන්ධයෙන් සලකා බැලීමේදී බොහෝ විට මේ මඟින් සිදුවන්නේ එම ප්‍රදේශවල ජනතාව පරම්පරා ගණනාවක් තිස්සේ (අනවසර) හේන් ගොවිතැනෙහි හෝ වෙනත් කෘෂිකාර්මික කටයුතුවල යෙදුණු සහ විවිධාකාරයෙන් තම ජීවනෝපාය මාර්ග සරිකරගත් ඉඩම් විශාල ප්‍රමාණයෙන් එම ජනතාවට අහිමිවෙමින් මෙරට සහ විජාතික සමාගම් අතට පත්වීමයි. අබේසේකර (2012) පෙන්වා දෙන අන්දමට මේ වන විට මේ ආකාරයට දිගු කාලීන බදු යටතේ විවිධ සමාගම් වෙත කෙසෙල් වගාව සඳහා අක්කර 25,000ක් පමණ ලබාගෙන ඇති අතර පුරාවිද්‍යා රක්ෂිතයක් සේම වනජීවී කලාපයක් වන සෝමාවතියේ අක්කර 5,000ක මෙවැනි සමාගම් විසින් කෙසෙල් වගාකර ඇති අතර තවත් අක්කර 6,000ක් කෙසෙල් වගාව සඳහා එළිපෙහෙළි කිරීමට කටයුතු යොදා ඇත. ඉඩම් තුළ ජනතා මුල් සිදීම: ශ්‍රී

ලංකාවේ ඉඩම් කොල්ලයේ වත්මන් තත්ත්වය හා ප්‍රවණතා නම් වූ වාර්තාවෙන් පෙන්වා දෙන අන්දමට මෙසේ අත්පත් කරගත් ඉඩම්වලින් වැඩි ප්‍රමාණයක් (හෙක්ටයාර් 17,273 හෙවත් අත්පත් කරගත් ඉඩම්වලින් 47%) කෘෂිකර්ම ව්‍යාපෘති සඳහා යොදා ගෙන ඇත. මහා පරිමාණ වාණිජ වගා ව්‍යාපෘති සඳහා යොදාගෙන ඇති මෙම ඉඩම් වියළි කලාපීය වනාන්තරවලට අයත් ඉඩම් බව වාර්තාවෙන් පෙන්වා දේ. දෙවනුව වැඩිම ප්‍රමාණයක් අත්පත් කරගෙන ඇත්තේ සංචාරක ව්‍යාපෘති සඳහා වන අතර එම ඉඩම් ප්‍රමාණය හෙක්ටයාර් 2,565කි (සමස්ත අත්පත් කර ගැනීම්වලින් 7%කි). එකී සංචාරක ව්‍යාපෘතිය සඳහා යොදවා ගෙන ඇති ඉඩම්වලින් විශාල ප්‍රමාණයක් වෙරළාසන්න, ජලාශ ආශ්‍රිත හෝ කඩොලාන වනාන්තර ආශ්‍රිත ඉඩම් බව උක්ත වාර්තාවෙන් පෙන්වා දේ.

ඉහත කරුණු විශ්ලේෂණාත්මකව විමසා බැලීමේදී පෙනී යන්නේ මෙම කෘෂිකර්මීක හෝ සංචාරක ව්‍යාපෘති මඟින් ප්‍රදේශයේ ජනතාවට කිසියම් ආකාරයක ආදායම් උත්පාදන මාර්ග බිහි කෙරෙන නමුත් එම ඉඩම්වලින් යැපුණු දිළිඳු ජන කොටස් එම ඉඩම්වලින් ඉවත් කිරීම සිදු කරමින් වක්‍ර ආකාරයකින් ඉඩම් කොල්ලයක් සිදුවන බවයි. එමෙන්ම සහසුක අභිමතාර්ථ ජය ගැනීම සඳහා වන ඉඩම් පාලනය සම්බන්ධයෙන් වන ප්‍රකාශනයෙහි පාරිසරික සහ සංස්කෘතික උරුමයන් ආරක්ෂා කරමින් ස්වාභාවික සම්පත් භාවිතා කිරීම යන ඉඩම් පාලනය සම්බන්ධයෙන් වන යහපාලන මූලධර්මය ඒ තුළින් උල්ලංඝනය වන බව පෙනේ (සිද්ධි අධ්‍යයනය 01). මෙයට අමතරව මෙම ව්‍යාපෘති සඳහා මහා පරිමාණයෙන් වනාන්තර එළිපෙහෙළි කිරීම නිසා අහිතකර අතුරු ප්‍රතිඵල රාශියක් උද්ගතව ඇත. එනම්, ජල පෝෂක ප්‍රදේශ අහිමි වීම, අලි ඇතුන්ගේ සංක්‍රමණික ප්‍රදේශ සහ වාසස්ථාන අහිමිවීම නිසා අලි-මිනිස් ගැටුම් වර්ධනය වීම. වගාවන්ට සිදුවන වන සත්ත්ව හානි ප්‍රමාණය ඉහළ යාම, එම හේතුවෙන් ගොවි ජනතාව කෘෂිකර්මාන්තයෙන් ඇත් වීමට සහ ආහාර නිෂ්පාදනය පහළ වැටීමට හේතුවීම ඒ අතර ප්‍රමුඛ කාරණා වේ. සංචාරක, ජලජීවී වගා සහ වෙනත් කර්මාන්ත ව්‍යාපෘති සඳහා වෙරළබඩ ප්‍රදේශ අත්පත්කර ගැනීම නිසා එම ප්‍රදේශවල ජීවත් වූ ධීවර ජනතාව විශාල ප්‍රමාණයක් සෘජුව සහ වක්‍රව අවතැන්වීමක් සිදුවේ. එමෙන්ම කඩොලාන වනාන්තර සහ වගුරු බිම් හෙළිපෙහෙළි කිරීම නිසා එම ප්‍රදේශවලට ආවේණික ශාක සහ මත්ස්‍ය විශේෂ ගහනය අඩුවීමත්, මත්ස්‍ය අස්වැන්න අඩුවීමටත් බලපානු ඇත. ඉහත කී ප්‍රතිඵල සියල්ල අහිතකර අන්දමින් දේශීය ආහාර නිෂ්පාදනයට මෙන්ම ග්‍රාමීය සංවර්ධනය සඳහා ද බලපානු ලබයි.

සිද්ධි අධ්‍යයනය 01: එච්.වී.ඒ. ෆාම් ව්‍යාපෘතිය යටතේ ඉඩම් අත්පත් කර ගැනීම සහ එහි බලපෑම

පුත්තලම දිස්ත්‍රික්කයේ වනාන්තරවිල්ලු ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසයේ රාල්මඩුව ග්‍රාම නිලධාරී වසමේ මෙම ව්‍යාපෘතිය ක්‍රියාත්මක වේ. රාල්මඩුව-අවිච්චේ පුරාවිද්‍යා රක්ෂිතය (අක්කර 2.5 වන අවිච්චේ සම්පූර්ණ රක්ෂිතයම). තබාගත් අභය භූමිය සහ විරක්කුලිවෝලි-එළවන්කුලම යෝජිත රක්ෂිතය යන අක්ෂිත ප්‍රදේශවලට අයත් අක්කර 335ක වනාන්තර ප්‍රදේශයක් මෙම ව්‍යාපෘතිය සඳහා යොදා ගෙන ඇත. 1995 දී අක්කර 2 පමණ වනාන්තර පෙදෙසක් අනවසරයෙන් එළිපෙහෙළි කළ වගා ව්‍යාපෘතිය ආරම්භ කර ඇති අතර එම ව්‍යාපෘතිය සඳහා අක්කර 4ක් ලබා දෙන ලෙස 1997 දී ප්‍රාදේශීය ලේකම් කාර්යාලයෙන් ඉල්ලීම් කර ඇත. ඉන්පසුව එම ව්‍යාපෘතිය සඳහා අවශ්‍ය ඉඩම් ප්‍රමාණය වශයෙන් අක්කර 8ක් හා 25ක් ප්‍රාදේශීය ලේකම් කාර්යාලයෙන් ඉල්ලා ඇත. මෙම ඉල්ලීම් සැලකිල්ලට ගෙන වයඹ පළාත් ඉඩම් කොමසාරිස් දෙපාර්තමේන්තුව විසින් අක්කර 4ක් සඳහා වාර්ෂික බලපත්‍ර යටතේ ව්‍යාපෘතිය සඳහා ඉඩම් ලබාදීම අනුමත කර ඇත. මෙම අනුමැතිය ලැබීමෙන් පසුව වරින් වර වනාන්තරය එළි කරමින් අක්කර 35ක් දක්වා එච්.වී.ඒ. ෆාම් ව්‍යාපෘතිය පුළුල් කර අඹ, දොඩම් ආදී විවිධ පලතුරු වර්ග වගා කර ඇත.

1998 මාසයේ මෙම සමාගම විසින් තම ව්‍යාපෘතිය හෙක්ටයාර් 100ක දක්වා පුළුල් කිරීම සඳහා ඉඩම් ලබා දෙන ලෙස ශ්‍රී ලංකා ආයෝජන මණ්ඩලය වෙත ඉල්ලීමක් ඉදිරිපත් කර ඇති අතර එය එහි අනුමැතිය සඳහා වයඹ පළාත් පරිසර අධිකාරී වෙත යොමු කර ඇත. වයඹ පළාත් පරිසර අධිකාරිය මගින් ඉඩම් නිදහස් කිරීම සඳහා ව්‍යාපෘතිය සම්බන්ධයෙන් පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීමේ වාර්තාවක් ඉදිරිපත් කරන ලෙස දන්වා ඇති අතර 1999 ජූලි මස 28 වන දින අදාළ සමාගම විසින් පළාත් පරිසර අධිකාරිය වෙත පාරිසරික තක්සේරු වාර්තාව ඉදිරිපත් කර ඇත. කෙසේ වුවද පාරිසරික වාර්තාවෙන් පෙන්නුම් කෙරෙන ආකාරයට කලාබයේ ජලපෝෂක ප්‍රදේශයට අයත් වනාන්තර ව්‍යාපෘතිය සඳහා එළිපෙහෙළි කිරීමට සිදුවීම සහ ඉල්ලා ඇති ඉඩම් විල්පත්තුව ජාතික වනෝද්‍යානයේ ප්‍රේරක කලාපයට අයත් අලි සංක්‍රමණික සහ අලි ගැවසුම් ප්‍රදේශයක් වීම නිසා ව්‍යාපෘතිය සඳහා ඉඩම් නිදහස් කිරීම වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් ප්‍රතික්ෂේප කර ඇත. 2003.04.02 වැනි දින පැවති පුත්තලම දිස්ත්‍රික් ඉඩම් පරිහරණ කමිටු රැස්වීමේදී මෙම භූමියේ පවතින පාරිසරික සහ පුරාවිද්‍යාත්මක වටිනාකම් සැලකිල්ලට ගනිමින් එම ඉඩම් අදාළ ව්‍යාපෘතිය සඳහා නිදහස් නොකිරීමට මෙන් ම ව්‍යාපෘතිය එම ස්ථානයෙන් ඉවත් කිරීමට ඒකමතිකව තීරණය කර ඇත. කෙසේ වුවද එම ව්‍යාපෘතිය එහි ස්ථානයෙන් ඉවත් නොකර දිගින් දිගටම පවත්වා ගෙන යාම නිසා සීමාසහිත පාරිසරික පදනම විසින් 2007දී ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණයේ නඩුවක් පවරන ලදී. එම නඩු තීන්දුවෙන් ව්‍යාපෘතිය සඳහා වෙනත් විකල්ප ඉඩමක් ලබාදෙන ලෙස දන්වා ඇති අතර මේ වන විට එච්.වී.ඒ. ෆාම් ආයතනය විරක්කුලිවෝලේ-එළවන්කුලම යෝජිත රක්ෂිතයට අයත් වනාන්තරයෙන් අක්කර 335ක් ආවරණය කරමින් විදුලි වැටක් ඉදිකර තම ව්‍යාපෘතිය පවත්වාගෙන යයි.

මෙම ව්‍යාපෘතිය සඳහා රාල්මඩුව ඔය සහ කලා ඔයේ ජල පෝෂක ප්‍රදේශ එළිපෙහෙළි කර ඇති හෙයින් එම ජලාශවල ජල ධාරිතාව කෙරෙහි අයහපත් බලපෑමක් ඒ තුළින් ඇතිවිය හැක. එවන් තත්ත්වයක් යටතේ මෙම ජලාශවලින් ජලය ලබාගෙන වගා කරන ප්‍රදේශයේ ජනතාවට තම වගා කටයුතු සිදු කිරීම සඳහා වාරි ජලය ප්‍රමාණවත් නොවිය හැකි අතර එය ඔවුන්ගේ ජන ජීවිතයේ යහපැවැත්ම සඳහා අහිතකරව බලපෑ හැක. මෙම වගා බිමෙහි ගොඩනැගිලි ඉදි කිරීම සඳහා කැණීම් කිරීමේදී අඩි දෙකක පමණ උස කිරිගරුව බුද්ධ ප්‍රතිමාවක්, ශෛලිමය ගල් ආසන ඇතුළු පුරා විද්‍යාත්මක වටිනාකමක් සහිත පුරාවස්තුන් හමුව ඇත. මේ අනුව පුරාවිද්‍යාත්මක වටිනාකමක් සහිත මෙම භූමිය කෘෂිකාර්මික ව්‍යාපෘතියක් සඳහා යොදවා ගැනීමෙන් අන්තර්ජාතික මූල්‍ය අරමුදලේ ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් වන යහපාලනයට අදාළව ඉදිරිපත් කර ඇති පාරිසරික සහ සංස්කෘතික උරුමයන් ආරක්ෂා කිරීම පිළිබඳව මූලධර්මය උල්ලංඝනය වේ.

සිද්ධි අධ්‍යයනය 02: අම්බලන්තොට ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසයේ භූගත වැලි නිධිය කැණීම

අම්බන්තොට දිස්ත්‍රික්කයේ අම්බලන්තොට ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසයේ වලවෙවත්ත සහ එයට ආසන්න ග්‍රාම නිලධාරී වසම් කිහිපයක දැනට වසර 6-7 පමණ කාලයක සිට භූගත වැලි නිධි කැණීම් සංවිධානාත්මකව සිදුකරනු ලබයි. පොළොව මතුපිට අඩි 4-5 පස් ඉවත් කළ විට අඩි 25-30 පමණ වැලි පවතින අතර ඇතැම් ස්ථානවල එය අඩි 70-80 පමණ වේ. 1992 අංක 33 දරන පතල් හා ඛනිජ ද්‍රව්‍ය පනත යටතේ කැණීම් කටයුතු සිදු කිරීමේ දී ඒ සඳහා පතල් හා කැණීම් කාර්යාංශයෙන් බලපත්‍රයක් ලබා ගත යුතු වේ. නමුත් එම බලපත්‍ර ලබාදීමේ දී ඒ ආසන්නයේ පොදු ගොඩනැගිලි, නිවාස, මහාමාර්ග, විදුලි රැහැන් මාර්ග, ගුවන් තොටුපොළ, දුම්රිය මාර්ග ආදිය තිබේද යන්න සලකා බලන අතර ඒවාට හානියක් සිදු වේනම් බලපත්‍ර ලබාදීම සිදු නොවේ. තවද, ඛනිජ ද්රව්‍ය කැණීම සිදුකරන ඉඩම පිහිටා ඇත්තේ යම් ආරක්ෂිත ස්ථානයක, වනාන්තරයක උද්‍යානයක, පුරාවිද්‍යා ආරක්ෂිත ප්‍රදේශයක, සුසාන භූමියක, වන සත්ව ආරක්ෂිත ප්‍රදේශයක හෝ ස්වාභාවික ආරක්ෂිත ප්‍රදේශයක නම් ඒ සඳහා අනුමැතිය ලබා නොදේ.

කෙසේ වුවද, වලවෙවත්ත ප්‍රදේශයේ භූගත වැලි නිධි කැණීම සඳහා පතල් හා කැණීම් කාර්යාංශයෙන් බලපත්‍ර නිකුත් කර ඇති අතර එක් බලපත්‍රයක් ලබා ගැනීමෙන් පසුව එම බලපත්‍රය මුදාවෙන් ස්ථාන රාශියක කැණීම් සිදු කරනු ලබයි. මේ වන විට ග්‍රාම නිලධාරී වසමේ කුඹුරු සහ බොහෝ නිවාසවලට යාම සඳහා අඩි කිහිපයක පළල් පාරක් සහ නිවස වටා අඩි කිහිපයක් හැර සියලුම ගෙවතු වල ද වැලි කැණීම සිදුකර ඇති හෙයින් එම නිවාස වටා විශාල වළවල් දැකිය හැක.

මෙම භූගත වැලි නිධිය කැණීම සඳහා බලපත්‍ර ලබාගත් පුද්ගලයින් ප්‍රදේශවාසීන්ට අල්ලියක භූමි ප්‍රමාණයක් සඳහා රුපියල් ලක්ෂ 02ක පමණ මුදලක් ගෙවා ඉඩම් ලබා ගන්නා අතර වැලි කැණීම සිදු කරන පුද්ගලයා එම භූමියෙන් ලක්ෂ 6-7 අතර මුදල් ජරමාණයක් උපයන බව වාර්තා වේ. මෙය දුප්පතුන්ගේ වගා හා පදිංචි භූමි වක්‍රාකාරයෙන් කොල්ලකෑමක් වන අතර ඒ තුළින් අහිතකර බලපෑම රාශියක් උද්ගතව ඇත. ඇතැම් කුඹුරු ඉඩම්වල කැණීම් සිදු කිරීම නිසා අනෙකුත් කුඹුරු ඉඩම්වලට වගා කටයුතු සඳහා ජලය ලබා ගැනීමේ අපහසුවක් ඇතිවීම නිසා කුඹුරු පුරන්වීම, ආහාර නිෂ්පාදනය විශේෂයෙන් වී නිෂ්පාදනය අඩුවීම සහ එය ගෘහස්ථ ආහාර සුරක්ෂිතතාව කෙරෙහි අහිතකරව බලපෑම ඉන් ප්‍රධාන වේ. එයට අමතරව එම කුඹුරු ඉඩම්වල කැණීම්වලින් ලබාගත් වැලි ප්‍රවාහනය සඳහා විශාල ට්‍රැක්ටර් සහ ටීපර් රථ පැමිණීමෙන් නියරවල් කැඩීබිඳීයාම, විශාල බරක් සහිතව ටීපර් රථ නිරන්තරයෙන් ධාවනය වීම නිසා ප්‍රධාන මාර්ගය අබලන් තත්ත්වයට පත්වීම සහ එදිනෙදා ප්‍රවාහන කටයුතු කරගැනීමට අපහසුවීම ආදී අයහපත් ප්‍රතිඵල උද්ගතව ඇත.

වැලි කැණීම සඳහා බලපත්‍ර නිකුත් කිරීමේ දී තැන්පත් කරන මුදල් තැන්පතුව නැවත ලබාගැනීම සඳහා කොන්දේසි කිහිපයක් සැපිරිය යුතු වේ. ඉන් එක් කොන්දේසියක් වන්නේ කැණීම් සිදු කළ

බිම් සම්පූර්ණයෙන් වසා දැමිය යුතු වීමයි. වලව්වක්න ප්‍රදේශයේ වැලි කැණීම සම්බන්ධයෙන් මෙම කොන්දේසිය බලපත්‍රලාභීන් විසින් ඉටුකර නොමැති බවට හොඳම සාක්ෂිය වන්නේ වතුර පිරුණු විශාල ප්‍රමාණයේ වළවල් රාශියක් ප්‍රදේශය පුරා පැතිර තිබීමයි. සෞඛ්‍යය සහ සනීපාරක්ෂාව මෙන්ම පාරිසරිකව ද ප්‍රදේශවාසීන්ට තර්ජනාත්මක තත්ත්වයක් මේ තුළින් උද්ගතව ඇත. මැසි උවදුරු ඉන් ප්‍රධාන තැනක් ගන්නා අතර පාරිසරික වශයෙන් සලකා බලන විට අවම ජලාශවල ජල මට්ටම පහළයාමකට මෙය හේතු වී ඇති බව ප්‍රදේශවාසීන්ගේ අදහස විය.

ඉහත විස්තර කරනු ලැබූ සිදුවීම් මත සංස්කෘතිමය සහ පුරා විද්‍යාත්මක අංශයන්හි යම් යම් අයහපත් ප්‍රතිඵල උද්ගත වී ඇත. ඇතැම් ස්ථානවල කැණීම් සිදු කිරීමේ දී පුරා විද්‍යාත්මක වටිනාකමක් සහිත මැටි බඳුන් ආදිය හමු වූ බවත්, ඒ සම්බන්ධයෙන් ප්‍රාදේශීය ලේකම් හෝ අදාළ කිසිදු පාර්ශවයක් දැනුවත් නොකර එම පුරා වස්තු විනාශකර දැමූ බවත් ප්‍රදේශවාසීහු පවසති. මේ අනුව වලව්වක්න ප්‍රදේශයේ සිදු කෙරෙන හුගත වැලි කැණීම තුළින් ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් වන යහපාලන මූලධර්ම කිහිපයක් ම උල්ලංඝනය වී ඇත.

3.4 දේශගුණික විපර්යාස සහ ස්වාභාවික උවදුරුවලට ආමන්ත්‍රණය කිරීම

එමෙන්ම විවිධ ස්වාභාවික ආපදා හේතුවෙන් අවතැන්ව අසරණභාවයට පත්වන පුද්ගලයින් සඳහා ඉඩම් සහ නිවාස ලබාදීමේ ප්‍රතිපත්තියක් ක්‍රියාවට නැංවෙන අතර 2004 සුනාමි ව්‍යසනයෙන් අසරණභාවයට පත් පුද්ගලයින් වෙත නිවාස සහිත ඉඩම් කැබලි ලබාදීම මේ සඳහා මනා උදාහරණයක් වේ. බොහොමයක් ව්‍යාපෘතිවල නිවාස අයිතිය සැබැවින්ම සුනාමි ව්‍යසනයට ලක් නොවූ, දේශපාලන සහ වෙනත් හේතූන් මත ඉඩම් හිමිකම ලැබූ පිරිස් වෙත හිමිව ඇති අතරම ඇතැම් අවස්ථාවලදී සත්‍ය වශයෙන්ම අවතැන් වූවන් කුමන හෝ හේතුවක් මඟහැරී යාමක් ද සිදුවී ඇත. විනිවිදභාවය ඇතුළු යහපාලන මූලධර්ම නිසි පරිදි ක්‍රියාත්මක නොවීම නිසා මේ තත්ත්වය පැන නැගී ඇත. එමෙන් ම මෙම ඉඩම් ලබාදීම සම්බන්ධයෙන් මතුව ඇති යහපාලනයට සම්බන්ධ තවත් ගැටලුවක් වන්නේ භෞතික වශයෙන් ඉඩම් සහ නිවාස ලබාදී ඇතත් එම ඉඩම් ලබාදීමෙන් වසර ගණනාවකට පසුව ද එයට අදාළ නීත්‍යානුකූල අයිතිය එකී පුද්ගලයින් වෙත හිමිකර නොදීමය. ඒ අනුව තමන්ගේ නිවාස සහ දේපළ අහිමි වූ එම ජනතාවට හිසට සෙවණක් කිසියම් ආකාරයකින් ලැබී ඇතත් තමන් වෙසෙන නිවසේ නීත්‍යානුකූල අයිතිය හෝ හිමිකම නොමැති නිසා ගැටලු රාශියකට මුහුණ දීමට ඔවුන්ට සිදුවී ඇති අතර වසර ගණනාවක් තිස්සේ එම ගැටලුව සඳහා ඔවුහු රජයේ නිලධාරීන්ගෙන් මෙන්ම දේශපාලනඥයින්ගෙන් ද පිළිසරණ

පතමින් සිටිති. කෙසේ වුව ද, මෙවන් තත්ත්වයක් මතුව ඇත්තේ සේවා සැපයීමේ කාර්යක්ෂමතාව, වගවීම, ජනතා අවශ්‍යතාවලට කඩිනමින් ප්‍රතිචාර දැක්වීම(responsiveness) සහ මානව හිමිකම් සුරක්ෂිත කිරීම ආදී යහපාලන මූලධර්ම ක්‍රියාත්මක නොවීම නිසා බව පැහැදිලි ය.

3.5 ආහාර සුරක්ෂිතතාව

ආහාර සුරක්ෂිතතාව සම්බන්ධයෙන් විමසීමේ දී පෙනී යන්නේ දේශගුණික විපර්යාස සෘජුව ම ආහාර සුරක්ෂිතතාව එනම්, ජනතාවට අවශ්‍ය පමණට ආහාර පැවතීම, ඔවුන්ට ආහාර ලබා ගැනීමට හැකි මට්ටමක මිල සහ අනෙකුත් සාධක පැවතීම සහ ආහාර වෙත ප්‍රවේශවීමට හැකිවීම යන සාධක කෙරෙහි බලපාන බවයි. මිහිතලයේ උණුසුම්බව වැඩිවීම හේතුවෙන් කෘෂිභෝග නිෂ්පාදන ප්‍රමාණය මෙන් ම නිෂ්පාදනයේ ගුණාත්මක තත්ත්වය ද පහළ වැටීමට හේතු වේ. සුනාමවර්ධන (2012) පෙන්වා දෙන අන්දමට වී වගාවේ ‘ඇහැල පුස්ස’ රෝගය වැඩිවීමටත්, එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙසින් වී අස්වැන්නේ බොල් ප්‍රතිශතය වැඩිවීමටත් ගෝලීය උණුසුම ඉහළ යාම බලපානු ලබයි. ජනගහන වර්ධනයට සාපේක්ෂව ආහාරවල අවශ්‍යතාව වර්ධනය වන නමුත් මෙරට ගොවීන් වෙත මේ වන විට හඳුන්වා දී ඇති වැඩිදියුණු කළ බීජවර්ගවල අස්වැන්න ගෝලීය උණුසුම ඉහළ යාමත් සමඟ සැලකිය යුතු මට්ටමකින් පහළ වැටෙන බව ඔහු විසින් පෙන්වා දෙනු ලබයි. උදාහරණ වශයෙන් මහවාරි ක්‍රම තුළ බී.ජී. 356 වී ප්‍රභේදයෙහි අස්වැන්න මේ වන විට හෙක්ටයාරයකට කිලෝග්‍රෑම් 5500 පමණ වුවත් 2020 වනවිට එය හෙක්ටයාරයකට කිලෝග්‍රෑම් 5000 ද, 2080 වනවිට 3000 දක්වා ද අඩුවිය හැකි බව පෙන්වා දෙනු ලබයි. එමෙන් ම, අර්තාපල් වගාවේ ඵලදායිතාව කෙරෙහි ගෝලීය උණුසුම දැඩිව බලපෑ හැකි බව පෙන්වා දේ. තවද, පරිසරයට මුදා හැරෙන කාබන්ඩයොක්සයිඩ් ප්‍රමාණය වැඩි වීම තුළින් පැළෑටිවලට නයිට්‍රජන් අවශෝෂණය කර ගැනීමේ හැකියාව අඩු කෙරෙන බවත් එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් කෘෂිභෝගවල අඩංගු යකඩ සහ සින්ක් ප්‍රමාණය පහළ යන බවත් වැඩිදුරටත් පෙන්වා දෙනු ලබයි. සමස්තයක් වශයෙන් ගත් කළ පවතින ආහාර ප්‍රමාණය ප්‍රමාණාත්මක මෙන් ම ගුණාත්මකව ද පහළ යන බැවින් ජනගහනයේ අවශ්‍යතාවට සරිලන අන්දමින් ආහාර නිෂ්පාදනය කිරීමේ අවශ්‍යතාව පැන නගිනු ඇත. එම නිසා වැඩි බීම් ප්‍රමාණයක් වගා කිරීමට සිදුවනු ඇත. එහිදී කෘෂි ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් වන ඉල්ලීම වැඩි වන අතර වැඩි බීම් ප්‍රමාණයක් වගාව සඳහා යොදා ගැනීමට සිදුවීම නිසා නැවත වතාවක් ඉඩම් පාලනය සම්බන්ධයෙන් ගැටලු මතු වීම සිදු වනු ඇත.

3.6 නීතියේ ආධිපත්‍යත්වයට ගරු කිරීම

නීතියේ ආධිපත්‍යත්වයට ගරු නොකිරීම, නැතහොත් නීතියට අවනත නොවීම ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් වන යහපාලනයක් මෙරට ස්ථාවර කිරීම අධිකාරි කිරීමට බලපා ඇති ප්‍රධාන හේතුවක් වශයෙන් දැක්විය හැක. මෙයට මනා නිදසුනක් රජයේ ඉඩම් අනවසරයෙන් අත්පත් කර ගැනීම තුළින් පෙන්වුම් කරනු ලබයි. ඉඩම් සංවර්ධන ආඥා පනතේ තුන්වැනි පරිච්ඡේදයෙන් රජයේ ඉඩම් සුදුසු පුද්ගලයන් වෙත ලබාදීමට අදාළ ප්‍රතිපාදන දක්වා ඇති අතර ම, ආඥා පනතින් මෙන්ම සන්තකය ආපසු ගැනීමේ පනත යටතේ ද රජයේ ඉඩම් අනවසරයෙන් අත්පත් කර ගැනීම වළක්වාලීමටත්, යම් ආකාරයකින් අනවසර අත්පත් කර ගැනීමකදී එය නැවත පවරා ගැනීමටත් කටයුතු සලසා ඇත. කෙසේ වුවද, රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්ති සහ නීති වර්තමාන සමාජ ආර්ථික සන්දර්භයට ගැලපෙන අන්දමින් යාවත්කාලීන නොවීම, ජනගහනය වර්ධනය, රාජ්‍ය නිලධාරීන්ගේ අකාර්යක්ෂමතාව සහ රාජ්‍ය සේවය දේශපාලනීකරණයට ලක්වීම ආදී දශක ගණනාවක් තිස්සේ පවතින ගැටලුවලින් අඩු වැඩි වශයෙන් සිදු කෙරෙන දායකත්වයෙන් රජයේ ඉඩම් අනවසරයෙන් අත්පත් කරගැනීම පසුගිය දශක කිහිපය තුළ වර්ධනය වෙමින් පවතී.(හේරත්, 2010, jogarathnam, 2001). 1978 වසරේදී ඉඩම් හා ඉඩම් සංවර්ධන අමාත්‍යාංශය විසින් සිදුකරන ලද සමීක්ෂණයකට අනුව පුද්ගලයින් ලක්ෂ පහක් විසින් රජයේ ඉඩම් අක්කර ලක්ෂ දොළහක ප්‍රමාණයක් අනවසරයෙන් අත්පත් කරගෙන තිබිණි (හේරත් 2010). ජේගරත්නම්(2001) පෙන්වා දෙන අන්දමට 1979-1985 කාල පරිච්ඡේදය තුළ පුද්ගලයින් 105,000ක් විසින් රජයේ ඉඩම් අක්කර 175,000ක් අනවසරයෙන් අත්පත් කරගෙන තිබිණි (බොරලැස්ස 2007). ඉහත සංඛ්‍යාලේඛන පෙන්වුම් කරන අන්දමට රජයේ ඉඩම් විශාල වශයෙන් අනවසර අත්පත් කර ගැනීමට ලක්වන අතර එය වැළැක්වීම සහ නැවත රජයට අත්පත් කර ගැනීම සඳහා නීතිමය ප්‍රතිපාදන සලසා ඇතත් නොයෙක් හේතූන් මත එය නිසි පරිදි සිදු නොවන බවක් ක්ෂේත්‍ර අත්දැකීම්වලින් තහවුරු කරනු ලබයි. විශේෂයෙන් ම අනවසර ඉඩමක් නැවත රජයට අත්පත් කර ගැනීමේදී නීතිමය ක්‍රියාමාර්ගයකට යොමු වූ පසුව ඉඩම් පරිපාලනයට සම්බන්ධ ආයතන විසින් ගෙවිය යුතු පිස්කල් ගාස්තු ගෙවීම ප්‍රමාදවීම වැනි ගැටලු හේතුවෙන් අනවසර ඉඩම් නැවත අත්පත් කර ගැනීමේ ක්‍රියාවලියට බාධා පැමිණ ඇත. පළාත් සභාවෙන් පරිපාලනය කෙරෙන ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් මෙම තත්ත්වය විශේෂයෙන්ම දැකිය හැකි අතර මෑතක සිට මෙම අඩුපාඩුව මහ හැරවීම සඳහා එවන් ඉඩම් වෙනුවෙන් ඉඩම් කොමසාරිස් ජනරාල් දෙපාර්තමේන්තුවෙන් සෘජුවම මුදල් සැපයීමට පියවර ගෙන ඇත.

රජයේ ඉඩම් අනාවසරයෙන් අත්පත් කර ගැනීම ඉහළ යාම සඳහා පසුගිය රජයන් විසින් වරින් වර හඳුන්වා දෙනු ලැබූ ප්‍රතිපත්තීන් ද කිසියම් අන්දමකින් බලපෑමක් කර ඇත. උදාහරණ වශයෙන් 1995ට පෙර අනාවසරයෙන් අත්පත් කරගත් ඉඩම් නියමානුකූල කිරීම සඳහා රජය ගෙන තිබූ ප්‍රතිපත්තිමය තීන්දුව පෙන්වා දිය හැක. මෙම ලිහිල් ප්‍රතිපත්තිමය තීන්දුව නිසා සත්‍ය වශයෙන්ම එයට පසුව අත්පත් කරගත් රජයේ ඉඩම් අත්පත් කරගත් පුද්ගලයින්ටම නීත්‍යානුකූලව පවරා දීමත්, බලසම්පන්න වූ පුද්ගලයින් වැඩි වශයෙන් රජයේ ඉඩම් අත්පත් කර ගෙන එය නීත්‍යානුකූල බවට පත්කර ගැනීමටත් අවස්ථාව උදාවිය. මෙම ප්‍රතිපත්තිය හඳුන්වා දීමෙන් පසුව වාරි රක්ෂිත, ජල පෝෂිත ප්‍රදේශ, මාර්ග රක්ෂිත, වන රක්ෂිත ආදී රක්ෂිත ප්‍රදේශ ඇතුළත්ව රජයේ ඉඩම් බලහත්කාරයෙන් අත්පත් කර ගැනීම ශීඝ්‍රයෙන් ඉහළ ගොස් ඇති අතර එය ඉඩම් පරිපාලනය සම්බන්ධයෙන් විශාල ගැටලුවක් බවට පත්ව ඇත. (Ranasinghe, Faure and Garibay, 2012). මෙම තත්ත්වය මැනවින් හෙළි කරන උදාහරණයක් ලෙස වීරවිල අභය භූමිය පෙන්වා දිය හැක. 1938.03.27 දින ගැසට් අංක 8370 මගින් හෙක්ටයාර් 4185.0ක් වීරවිල අභය භූමිය ලෙස නම්කර ඇති නමුත් මේ වනවිට සමස්ත භූමි ප්‍රමාණයම පාහේ විවිධ කටයුතු සඳහා යොදා ගෙන ඇත (දමයන්ති සහ රම්බොඩගෙදර, 2012). අතීතයේ වීරවිල අභය භූමිය ආශ්‍රිත ප්‍රදේශය විශේෂයෙන්ම වැව ආශ්‍රිත ප්‍රදේශය සංචාරක කුරුළු පාරාදීසයක් ලෙස පැවති නමුත් මේ වන විට එහි එබඳු තත්ත්වයක් දැකිය නොහැක.

3.7 වගවීම

රජයේ ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් වන වගවීම පිළිබඳව සලකා බැලීමේදී එයට අදාළ යාන්ත්‍රණය දෙයාකාරයක වගවීමක් පැවතිය යුතු වේ. රජයට පවතින වගවීම එනම් අදාළ නිලධාරීන් තම ඉහළ නිලධාරීන් ඔස්සේ ව්‍යවස්ථාදායකයට වගවීමත් සේවා සැපයීමේ ක්‍රියාදාමය ඔස්සේ ජනතාවට වගවීමත් වශයෙනි. 1987ත් පසුව රජයේ ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් බලතල විමධ්‍යගත කර ඇති හෙයින් ඉඩම් පරිපාලනය සම්බන්ධයෙන් කිසියම් ප්‍රමාණයක බලතල පළාත් සභා වෙත හිමිකර දී ඇති අතර අන්තර් පළාත් සංවර්ධන යෝජනා ක්‍රමවල ඉඩම් සම්බන්ධ බලතල මධ්‍ය රජයේ ඉඩම් කොමසාරිස් ජනරාල් දෙපාර්තමේන්තුව යටතේ ද, අනෙකුත් ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් වන බලතල පළාත් සභාවලට ද හිමිව ඇත. මෙයට අමතරව මහවැලි සංවර්ධන බලප්‍රදේශ වශයෙන් නම්කර ඇති ප්‍රදේශවල ඉඩම් සම්බන්ධ බලතල මහවැලි සංවර්ධන අධිකාරිය වෙත පැවරී ඇති අතර මහවැලි බල ප්‍රදේශ හැරුණු කොට අනෙක් ප්‍රදේශවල ප්‍රාදේශීය මට්ටමේදී ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් වන බලතල 1992 අංක 58 දරන ප්‍රාදේශීය ලේකම්වරුන්ට බලය පැවරීමේ පනත යටතේ අදාළ ප්‍රාදේශීය ලේකම්වරුන්ට පවරා ඇත. මෙයට අමතරව රජයේ ඉඩම් සම්බන්ධයෙන්

වගකීම දරන වනජීවී, වනසංරක්ෂණ, පරිසර වැනි අමාත්‍යාංශ මෙන්ම දෙපාර්තමේන්තු සහ ආයතන ගණනාවක් ද මේ නිසා රජයේ ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් රජයට මෙන්ම ජනතාවට වගවීමක් සිදුවිය යුතුය.

4.0 රජයේ ඉඩම් සම්බන්ධ සේවා සැපයීම

රජයේ ඉඩම් සම්බන්ධ සේවා සැපයීම පිළිබඳව ආයතන රාශියක් මෙන්ම අණපනත් විශාල සංඛ්‍යාවක් සම්බන්ධ වේ. තවද සේවා සැපයීමේ ක්‍රියාදාමය සංකීර්ණ ස්වාභාවයක් ගනු ලබන අතර ඇතැම් අවස්ථාවලදී එම තත්ත්වය සේවාලාභියා මෙන්ම නිලධාරීන් ද ව්‍යාකූලත්වයට පත් කිරීමට හේතු වේ. සේවා සැපයීමේ ක්‍රියාදාමය ජනතාවට සම්පවන පරිදි විමධ්‍යගතකරණය කර තිබුණ ද එකී විමධ්‍යගතකරණයේ ප්‍රතිලාභ සේවාලාභීන්ට නිසි පරිදි නොලැබෙන බවට නිරන්තරයෙන් චෝදනා එල්ල වේ. මෙහි දී යහපාලනයේ ප්‍රධාන මූලධර්ම වන ඵලදායීතාවය හා කාර්යක්ෂමතාව, විනිවිදභාවය, ඉල්ලීම් සඳහා කඩිනම් ප්‍රතිචාර දැක්වීම, තොරතුරු නිසි පරිදි ගලායාම සහ ජනතාවට වගවීම ආදී මූලධර්ම ක්‍රියාත්මක නොවන බවට චෝදනා එල්ල

4.1 කාර්යක්ෂමතාව

ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් සේවා ඉල්ලීම් ඉටු කිරීමේ දැඩි ප්‍රමාදයක් පවතින අතර විවිධ හේතු සාධක නිසා ඇතැම් විට වසර 15-20 පමණ කාලයක් තුළ පවා ඉටු නොවූ සේවා ඉල්ලීම් රජයේ ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් දැකිය හැක. රජයේ ඉඩම්වලට අදාළ සේවා සැපයීම සම්බන්ධයෙන් දකුණු පළාතේ තවලම ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසය හා උතුරු මැද පළාතේ නාවවදුව ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසය ආශ්‍රිතව 2011 වසරේ සිදු කරන ලද අධ්‍යයනයකට අනුව තවලම ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසයේ අදාළ ආයතන වෙත ඉදිරිපත් කර ඇති ඉඩම් ගැටලුවලින් 68%ක් අඩු 10-35 තරම් කාලයක් නොවිසඳී පවතී (Damayanthi, 2011).

ඉහත අධ්‍යයනයෙන් හෙළිකරන අන්දමට සේවාලාභීන්ගේ ගැටලුවලට කඩිනමින් පිළියම් නොයෙදීම නිසා සේවාලාභීන් වරින් වර නිලධාරීන් හමුවට යාම සිරිතක්ව පවතී. එම නිසා නිලධාරීන් වෙතින් තම ගැටලුවලට පිළියම් ලබා ගැනීම සඳහා අවම වශයෙන් එක් වාරයක් ද උපරිම වශයෙන් වාර 471 (තවලම ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසය) ද වශයෙන් සේවාලාභීහු නිලධාරීන් හමුවට ගොස් ඇත්තාහ. හෙක්ටර් කොබ්බෑකඩුව ගොවි කටයුතු පර්යේෂණ හා පුහුණු කිරීමේ ආයතනය විසින් හමබන්තොට දිස්ත්‍රික්කය ආශ්‍රිතව 2011 වසරේ දී සිදු කරන ලද

අධ්‍යයනයකින් මෙම තත්ත්වය නැවත තහවුරු කර ඇත. එම අධ්‍යයනයට අනුව තම සේවා ඉල්ලීම වෙනුවෙන් අවම වශයෙන් එක් වාරයක් ද උපරිම වශයෙන් වාර 300 ද සේවාලාභීන් නිලධාරීන් මුණ ගැසීමට ගොස් ඇත්තාහ (දමයන්ති සහ රම්බොඩගෙදර, 2012). මෙහිදී විශේෂයෙන් සඳහන් කළ යුත්තක් වන්නේ රජයෙන් ප්‍රදානය කර ඇති ඉඩමක් අනුමත මූල්‍ය ආයතනයක් හෝ බැංකුවක් වෙත උගස් කිරීම සඳහා වැය කර ඇති කාලය සහ ඒ වෙනුවෙන් නිලධාරීන් හමුවට ගොස් ඇති වාර ගණන අවම සංඛ්‍යාවක් වන බවයි. එයට හේතු වී ඇත්තේ ඒ සඳහා හමුවිය යුතු නිලධාරීන් සහ යොමු විය යුතු ආයතන සංඛ්‍යාව අවම මට්ටමක පැවතීමත් සේවාලාභීන් දැඩි උනන්දුවකින් ඒ සම්බන්ධයෙන් කටයුතු කිරීමත් ය. කෙසේ වුවද සමස්තයක් ලෙස සලකා බැලීමේදී සේවාලාභීන්ට අවශ්‍ය සේවාව සපයා ගැනීම වෙනුවෙන් සැලකිය යුතු කාලයක් වැය කරමින් විශාල වාර සංඛ්‍යාවක් එක් එක් ආයතන හෝ නිලධාරීන් හමුවට යාමට සිදුව ඇත. එයින් පැහැදිලි කරනු ලබන්නේ අදාළ ආයතනවලින් සපයන සේවාව ජනතාවට සුභද හෝ මිත්‍රශීලී සේවාවක් සහ ගැටලුවලට ඉක්මනින් ප්‍රතිචාර දක්වන්නන් නොවන බවයි.

4.2 සේවා ඵලදායිතාව

රජය විසින් සේවා සැපයීම සඳහා වැය කරන මුදලට අමතරව සේවා සපයා ගැනීමට සේවාලාභීන් විසින් ද මුදල් වැය කරනු ලබයි. ගැටලුවේ ස්වභාවය මෙන්ම සේවාලාභීයාට අදාළ සේවාව ලබා ගැනීමට යාමට සිදුවන දුර, සේවාලාභීයාගේ දැනුවත්භාවය, සමාජ පිළිගැනීම ආදී හේතු සාධක මත වෙනස් වේ. දමයන්ති සහ රම්බොඩගෙදර (2012) පෙන්වා දෙන අන්දමට හම්බන්තොට දිස්ත්‍රික්කයේ සේවාලාභීන් තම ගැටලු විසඳා ගැනීම වෙනුවෙන් දරනු ලැබූ පිරිවැයෙහි සාමාන්‍යය රුපියල් 13,939.85ක් වුවත් ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාස මෙන්ම ගැටලුව අනුව සලකා බැලීමේදී එහි සැලකිය යුතු වෙනසක් පැවතීණි. සේවාලාභීන් වැය කළ අඩුම සාමාන්‍ය වූ රුපියල් 100ක මුදල තිස්සමහාරාම ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසයේ ඉඩමක් අනුමත මූල්‍ය ආයතනයක්/බැංකුවක් වෙත උගස් කිරීම සඳහා අනුමැතිය ලබා ගැනීම වෙනුවෙන් වැය කර තිබූ අතර වැඩිම සාමාන්‍ය වූ රුපියල් 97,623ක මුදල ඉඩම් ආරවුල් නිරවුල් කිරීම සඳහා සුරියවැව ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසයේ සේවාලාභීන් විසින් වැය කර තිබිණි.

4.3 තොරතුරු නිසි පරිදි ගලා යාම

ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් වන යහපාලනයක් සඳහා අත්‍යවශ්‍ය සාධකයක් වන්නේ ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් වන පූර්ණ දත්ත ගබඩාවක් සහ තොරතුරු පැවතීමත් ඒවා නිසි පරිදි යාවත්කාලීන

විමන් ය. කෙසේ වුවද, මෙරට ඉඩම් පරිපාලනය සම්බන්ධයෙන් විමසා බැලීමේදී පෙනී යන්නේ එවන් දත්ත පද්ධතියක් නොමැති බවයි (දමයන්ති සහ රම්බොඩගෙදර, 2012, Ranasinghe, Faure and Garibay, 2012). දැනට පවතින දත්ත පද්ධතිය වුව නිසි පරිදි යාවත්කාලීන නොවූ සම්ප්‍රදායික අන්දමින් ලෙජර් සහ ලිපි සහ ලිපිගොනුවල පවත්වා ගෙන යන්නක් වන අතර ඉඩම් විෂයයේ ඇතැම් කොටස් පළාත් සභා විෂයයක් වශයෙන් හඳුන්වා දීමක් සමඟ සිතියම් සහිත එම දත්ත ඇතුළත් වූ ලෙජර් සහ අනෙකුත් ලිපිගොනු දිසාපති කාර්යාලවල සිට පළාත් සභා වෙත පැවරීම සිදුවිය. නැවත 1992දී ප්‍රාදේශීය ලේකම්වරුන්ට බලය පැවරීමේදී ඉඩම් විෂයයේ යම් යම් කොටස් ඔවුන් වෙත පැවරීම නිසා අදාළ ලෙජර්, සිතියම් සහ ලිපිගොනු පළාත් සභාවල සිට ප්‍රාදේශීය ලේකම් කාර්යාල වෙත ලබාදීම සිදුවිය. ප්‍රාදේශීය ලේකම් කාර්යාලවලට මෙම ලිපිලේඛන භාරදීමෙන් පසුව ඇතැම් අවස්ථාවලදී ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් විස්තර සඳහන් වන සම්පූර්ණ ලෙජර් මෙන්ම ඇතැම් අවස්ථාවලදී ඒවායේ පිටු ප්‍රාදේශීය ලේකම් කාර්යාලවලදී අස්ථානගතවීමක් සිදුව ඇත. උදාහරණ වශයෙන් බස්නාහිර පළාතේ එක්තරා ප්‍රාදේශීය ලේකම් කාර්යාලයක ඉඩම් ලෙජර් 15න් 03ක් අස්ථානගතවී ඇත. (ඉමදුට්, 2007). මෙවන් තත්ත්වයක් යටතේ එම ලෙජර්වල සඳහන්ව තිබූ ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් කිසිදු කටයුත්තක් කිරීමට බස්නාහිර පළාත් සභාවට නොහැකි තත්ත්වයක් උද්ගතව ඇත. රජයේ ඉඩම් සම්බන්ධයෙන් සේවා සැපයීමේදී මතුවන ගැටලු විශාල ප්‍රමාණයකට ඉහත සඳහන් කළ ආකාරයේ දත්ත පද්ධතියක් නොවීමේ දුර්වලතාව ප්‍රධාන වශයෙන් හේතු සාධක වී ඇත.

රජයේ ඉඩම් පරිපාලනයේදී දැකිය හැකි තවත් දුර්වලතාවයක් වන්නේ අදාළ නීතිරීති සහ සේවා සැපයීමේ ක්‍රමවේදය සම්බන්ධයෙන් කොරතුරු නිසි පරිදි සේවාලාභීන් මෙන්ම නිලධාරීන් වෙත ගලා නොයාමයි. රජයේ ඉඩම්වලට අදාළ සේවා සැපයීමේ ක්‍රමවේදය ස්වභාවයෙන්ම සංකීර්ණ ස්වභාවයක් ගන්නා අතර ක්‍රියාවලිය දීර්ඝය. මේ නිසා සේවාලාභීන් මෙන්ම සේවා සපයන්නන්ද එම ක්‍රියාවලිය තුළ අපහසුතාවන්ට පත් වේ. සේවා සැපයීමට අදාළ නව නීතිරීති හෝ වක්‍ර ලේඛන නිකුත් වූ වහාම බිම් මට්ටමේ නිලධාරීන් වෙත ගලා යාමක් සිදු නොවීම අඩුපාඩුවකි. දමයන්ති සහ රම්බොඩගෙදර (2012) හම්බන්තොට දිස්ත්‍රික්කය ආශ්‍රිතව සිදු කරන ලද පර්යේෂණයෙන් පෙන්වා දෙන අන්දමට නව නීති පැනවීමකදී ඒ සම්බන්ධයෙන් නිලධාරීන් දැනුවත් වීමේ කාල පරාසය සති 01 සිට මාස 6 දක්වා කාල සීමාවක විසිර පවතී. ග්‍රාම නිලධාරීන්ගෙන් 47%ක් ඒ සම්බන්ධයෙන් දැනුවත්වීමට මාසයක කාලයක් ගත වන බව සඳහන් කරන අතර 2% තමන් ඒ සම්බන්ධයෙන් දැනුවත් නොකරන බවත් 16% ඒ සඳහා ගතවන කාලය නිශ්චිතව කිව නොහැකි බවත් පෙන්වා දී ඇත. කෙසේ වුවද ප්‍රාදේශීය ලේකම්වරුන්ගෙන් 80%ක් නව වක්‍රලේඛන නිකුතුවක්